

32.

KAZI SONUÇLARI TOPLANTISI

1. CİLT

T.C.

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

T.C.

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

32.

KAZI SONUÇLARI

TOPLANTISI

1. CİLT

24 – 28 MAYIS 2010
İSTANBUL

T.C. Kùltür ve Turizm Bakanlığı Yayın No: 3267-1
Kùltür Varlıkları ve Mùzeler Genel Mùdùrlùđù Yayın No: 147-1

YAYINA HAZIRLAYANLAR

A. Naci TOY

Dr. Haydar DÖNMEZ

Ömer ÖTGÜN

Kapak ve Uygulama

Mustafa ÜÇGÜL

Bu kitap İstanbul 2010 Avrupa Kùltür Başkenti Ajansı'nın katkılarıyla basılmıştır.

ISSN: 1017-7655

Kapak Fotoğrafı: *Cevat BAŞARAN*

"Parion 2009 Yılı Kazı ve Restorasyon Çalışmaları"

Not : Kazı raporları, dil ve yazım açısından Klâsik Filolog Dr. Haydar Dönmez tarafından denetlenmiştir. Yayımlanan yazıların içeriğinden yazarları sorumludur.

Allâme
Tanıtım & Matbaacılık
Hizmetleri

ANKARA-2011

İÇİNDEKİLER

Taner KORKUT Tlos 2009 Yılı Kazı Etkinlikleri	1
Cengiz IŞIK Kaunos 2009 Çalıştay-Kazı-Araştırma-Restorasyon-Konservasyon-Onarım ve “Arkeolojik Park” Çalışmaları	17
Nurettin ÖZTÜRK, Berna KAVAZ Zeytinliada Kazısı 2009 Yılı Çalışmaları	33
Chris LIGHTFOOT, Nikos TSIVIKIS, Jane FOLEY Amorium Kazıları, 2009	47
Sevinç GÜNEL Çine-Tepecik 2009 Yılı Kazıları	69
Vecihi ÖZKAYA, Aytaç COŞKUN Körtik Tepe 2009 Yılı Kazısı	81
Vecihi ÖZKAYA, Aytaç COŞKUN Gre Abdurrahman 2009 Yılı Kazısı Başlangıç Raporu	101
Burçin ERDOĞU Gökçeada Uğurlu-Zeytinlik Kazısı 2009 Yılı Çalışmaları	119
Halime HÜRYILMAZ Gökçeada-Yenibademli Höyük 2009 Yılı Kazıları	128
Elif GENÇ, Stefano VALENTINI, Anaeto D’AGOSTINO Kuriki Höyük 2009 Yılı Kazı Çalışması	142
Mustafa ŞAHİN Myndos Kazıları, 2009	154
Fede BERTI Iasos, 2009 Campaign	176
Nurettin KOÇHAN, Korkmaz MERAL, Hacer MOTOR, Ahmet Cüneydi HAS Kyzikos, 2009	188
Osman ERAVŞAR 2009 Yılı Alara Kazısı	200
Coşkun ÖZGÜNEL, Davut KAPLAN 2009 Yılı Gülpınar Kazıları (30. Yıl)	212

Lars KARLSSON Labraunda, 2009	230
Necla Arslan SEVİN, Veli SEVİN, Haydar KALSEN Harput Osmanlı Mahalle Kazısı 2009 Yılı Çalışmaları	242
Tuba ÖKSE, Ahmet GÖRMÜŞ, Erkan ATAY, Harun TAŞKIRAN, Nihat ERDOĞAN Ilısu Barajı İnşaat Sahası 2009 Yılı Kurtarma Kazıları	258
Tuba ÖKSE, Ahmet GÖRMÜŞ, Deniz Yaşın MEIER, Mehmet Arif BİLİCİ Ilısu Barajı-Salat Tepe 2009 Yılı Kazısı	270
Cevat BAŞARAN Parion 2009 Yılı Kazı ve Restorasyon Çalışmaları	283
Elmar SCHWERTHEIM, A. TANRIÖVER Die Ausgrabungen Des Jahre 2009 in Alexandria Troas	301
Michael BLÖMER, Engelbert WINTER Das Zentralheiligtum Des Iupiter Dolichenus Auf Dem Dülük Baba Tepesi Bei Doliche – Forschungen Des Jahres 2009	319
Martin SEYER und Mitarbeiter Limyra, 2009	331
Gocha TSETSKHLADZE, William ANDERSON, Luc BAUTERS, Edward DANDROW, Wim De CLERCQ, Emanuel MAYER, Armin SCHMIDT Pessinus, 2009.....	341
A. Nejat BİLGİN, Gökhan COŞKUN, Zeynep BİLGİN, Nazan YÜZBAŞIOĞLU, Asuman KURU Seyitömer Höyüğü 2009 Yılı Kazısı	367
Geoffrey SUMMERS, Françoise SUMMERS Kerkenes, 2009	381
Nevzat ÇEVİK, S. BULUT, H.O.TIBİKOĞLU, B.ÖZDİLEK, Ç.A.AYGÜN Myra ve Andriake Kazıları 2009: İlk Yıl	403
Numan TUNA, Nadire ATICI, İlham SAKARYA, Özgür GÖKDEMİR Burgaz 2009 Yılı Çalışmaları	421
Refik DURU, Gülsün UMURTAĞ Bademağacı Kazıları 2009 Yılı Çalışmaları	438
Oktay BELLİ 2009 Yılı Van-Yoncatepe Sarayı, Nekropolü ve Aşağı Kenti Kazıları	446

TLOS 2009 YILI KAZI ETKİNLİKLERİ

Taner KORKUT¹

2009 yılı Tlos kazı etkinlikleri 22 Haziran - 31 Ağustos 2009 tarihlerinde, A. Sinan Özbey'in Bakanlık temsilciliğinde gerçekleştirilmiştir. Kazı çalışmalarının yürütüldüğü alanlar Tiyatro, Stadyum Alanı, Büyük Hamam, Akropol ve Karaveller Lâhdi'nden oluşmaktadır. Ayrıca Tlos antik kenti sınırları içerisinde kalan alanlarda daha önceki yıllarda başlanan yüzey araştırmalarına da devam edilmiştir. 2009 yılı Tlos kazılarının diğer önemli bir etabını ise, antik kent merkezindeki yoğun bitkisel temizlik ve ardından yapılan ilâçlama çalışmaları oluşturmuştur. 2009 yılı Tlos kazı etkinlikleri Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Akdeniz Üniversitesi desteğinde sürdürülmüştür.

I. TİYATRO KAZI VE BELGELEME ÇALIŞMALARI

Taner KORKUT
Tobias SCHEFFLER
Bilsen ÖZDEMİR

Tlos Tiyatrosu *caveas*ın hemen üst ortasında yer alan tapınak mimarîsi, sahne binasının görkemli iç ve dış cephe düzenlemesiyle Anadolu tiyatroları içerisinde ayrı bir öneme sahiptir. Ele geçirilen yazıtlar ve mimarî bezemeler yardımıyla Roma Döneminde çok kereler tamirat geçirdiği bilinmektedir. Ancak tiyatronun genel mimarî yapısı ve Erken Roma Dönemine tarihlenen en erken tamirat yazıtı, Tlos Tiyatrosu'nun Hellenistik Dönemde inşa edildiğine işaret etmektedir. 2007 yılında ilk kez temizlik ve ardından gerçekleştirilen mimarî belgeleme çalışmalarıyla başlanan tiyatro kazıları bu yıl daha çok sahne binasının dış kısmına odaklanmıştır (Resim: 1). Amaçlanan, bu alanda tespit edilen ve sahne binasına ait olduğu bilinen taş blokların ortaya çıkarılıp çizim ve belgeleme çalışmalarına hazır hâle getirilmesiydi. Kazı alanında tespit edilen ve sahne binasının 2. ve 3. katına ve *analemma* duvarının *parados*lara bakan yüzlerine ait olduğu anlaşılan düz ve bezeli tüm bloklar açılmıştır. Böylece gelecek kazı sezonu için bu alanda bulunan bloklar vinç yardımıyla kaldırılmaya hazır hâle getirilmiştir. Söz

¹ Prof. Dr. Taner KORKUT, Akdeniz Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü 07058 Antalya/TÜRKİYE.

konusu taş blokların arasında kazılan dolgu toprak içerisinde yoğun miktarda tuğla, kiremit ile az sayıda seramik parçalarına, sikke ve metal buluntulara rastlanmıştır. Ayrıca kuzey *analemma* duvarının *parados*lara bakan yüzünün hemen önünde, dolgu katmanı altından farklı yönlere doğru ilerleyen su künklerine de rastlanmıştır. Bunlardan başka aynı alanda kuzey-güney yönlerde ilerleyen 3 farklı duvar kalıntısı da tespit edilmiştir. Söz konusu duvarların yapıyla olan muhtemel bağlantısı gelecek kazı sezonunda açıklığa kavuşacaktır. Bu duvarların en dışta kalanının üzerinde *in situ* sütunlara da rastlanmıştır. Böylece bu alanda sahne binasının dış cephesiyle bağlantılı bir düzenlemenin olduğu tahmin edilmektedir.

2009 yılı tiyatro çalışmalarının en önemli buluntuları arasında, 2007 yılında üst seviyesi ilk kez tespit edilen anıt kaidesi örnek gösterilebilir (Resim: 2). 295 x 80 x 122 cm. ölçülerinde ve tek parça bloktan oluşan kaide, kuzey *analemma* duvarının hemen önünde yer almaktadır. Altta düz bir zemin üzerine oturtulan anıtın etrafında taş döşemeler ele geçirilmiştir. Söz konusu anıtın güney, kuzey ve batı cephesi üstten ve alttan olmak üzere profillerle hareketlendirilmiştir. Anıtın doğu cephesi ise düz bırakılmış ve böylece doğu cephe arka yüz olarak kabul edilmiştir. Anıtın üst kısmı kaba biçimde işlenmiştir. Büyük olasılıkla bu anıt bir heykel grubu altlığı olarak kullanılmıştır. Anıtın üzerindeki profiller Hellenistik Dönem özellikleri göstermektedir. Hellenistik Dönem tarihi ayrıca anıtın üzerinde silinmiş de olsa kısmen okunabilen yazıtlarla desteklenmektedir. Söz konusu yazıtın içeriğinden bu anıtın en geç, M. Ö. 3. yüzyılın ilk yarısında dikildiği anlaşılmaktadır. Hellenistik Döneme geri giden bu tarihleme aynı zamanda tiyatronun tarihlenmesi açısından da büyük önem taşımaktadır.

Sahne binasının dış kısmındaki alanda yürütülen kazıların tamamlanmasının ardından, Magdeburg Yüksekokulu'ndan Michael Jakobi başkanlığında oluşturulan bir ekip, söz konusu alanda gün ışığına çıkartılan taş blokların *total station* yardımıyla çizim ve belgeleme çalışmalarına başlamışlardır. Bu esnada, güney *parados* ile sahne binasının kuzeybatı köşesi arasında kalan alanda sahne binasına ait toplam 873 taş blok belgelenmiş, 2007 yılında oluşturulan 5 x 5 m. ölçülerindeki karelaj içerisine yerleştirilerek buluntu taş planı oluşturulmuştur (Resim: 3). Oluşturulan diğer bir ekip ise tiyatronun planının ve rölövesinin çıkarılması çalışmalarına başlamıştır (Resim: 4). 2009 yılı kazı sezonunda ancak 1. *caveanın* plan ve rölöve çalışmaları tamamlanabilmiştir. Gelecek kazı sezonunda taş blokların *total station* yardımıyla çizim ve belgeleme çalışmalarına devam edilirken, 2. *caveanın* ve tiyatronun etrafını çevreleyen dış koridorun plan ve rölöve çalışmaları da sürdürülecektir. Böylece Tlos 2010 kazı sezonu bitiminde tiyatronun büyük bir kısmının çizim ve belgelenmesinin tamamlanması amaçlanmıştır.

II. STADYUM ALANI

Şevket AKTAŞ
Mustafa DUMAN

Stadyum Alanı, Tlos akropolünün hemen doğu eteğindeki düzlükte yer alan stadyum ve oturma sıraları ile kent agorasının batı yönündeki dükkânlardan oluşmaktadır (Resim: 5). Bu alan ayrıca, L formunda sütunlu bir cadde galerisiyle de çevrelenmektedir. Stadyum alanındaki çalışmalara ilk kez 2005 yılında başlanmış ve 2006 yılında oturma sıralarının büyük bir kısmı gün ışığına çıkarılmıştır. 2009 yılı stadyum alanı çalışmaları, bu alanın hemen merkezinde yer alan 72 x 8,30 m. ölçülerindeki havuz yapısıyla start almıştır (Resim: 6). Söz konusu havuz yaklaşık 1 m. yükseklikteki örgü taş duvar ile çevrelenmiştir. Bunun hemen dışında ise, havuzdan taşan suların tahliye edildiği yaklaşık 1m. genişliğinde taş kanal sistemi bulunmaktadır. Bu kanalda biriken sular havuzun güney kısmının tam ortasından başka bir kanalla tahliye edilmiştir. Benzer bir tahliye sistemi havuzun güney iç kısmında da tespit edilmiştir. Havuzun derinliği Tlos depremleri sonucunda oluşan yer hareketlenmesiyle değişkenlik göstermekte olup en derin kısmı 90 cm.ye ulaşır. Havuzun zemin kısmı düzensiz kesilen taş bloklardan oluşturulmuş, ancak herhangi bir yalıtım sistemine rastlanmamıştır (Resim: 7). Kazı çalışmalarına başlanmadan önce havuzun içi öncelikle 5 x 8,30 m. ölçülerinde karelajlara bölünmüştür. Daha sonra kazı çalışmalarına başlanmıştır. Karışık toprak dolgudan ibaret olan alanda uzun yıllar tarımsal faaliyetler gerçekleştirildiğinden herhangi bir stratigrafik yapı tespit edilememiştir. Havuzun içinde yapılan kazılarda bol miktarda seramik ve tuğla parçalarına ve ayrıca çok sayıda etütlük değerde sikkeye rastlanmıştır. Bunlardan başka dolgu içerisinde çevre yapılarına ait mimarî yapı elemanı parçaları da ele geçirilmiştir. Benzer buluntulara daha sonra kazısı gerçekleştirilen, havuzu üç taraftan çevreleyen tahliye kanalında da rastlanmıştır. Havuzun kazısı tamamlandıktan sonra bu alanın hemen batısında yer alan tarlada 5 x 5 ve 5 x 6 m. ölçülerinde iki ayrı açma kazılarına başlanmış ve bu kazılar havuzun bitiş noktasına kadar ulaşmıştır. Kazıların başlangıç noktasında taş döşeli zemin kalıntısına rastlanmasına rağmen, daha ileriki noktalarda bu zeminin kaldırıldığı anlaşılmıştır. Sadece hemen hemen kazısı yapılan tarlanın ortasına yakın bir yerde birkaç zemin taşının varlığı tespit edilebilmiştir. Bu alanda yapılan kazı çalışmalarında yine bol miktarda seramik ve tuğla parçalarına rastlanmıştır. Bunlardan başka çok sayıda etütlük değerde sikke, metal obje ve mimarî yapı elemanı parçaları da ele geçirilmiştir. Söz konusu buluntular arasında, M.Ö. 2. yy. başlarına tarihlenen, ön yüzünde Helios başı ve arka yüzünde Rhodos gülü betimlemesi olan Gümüş Rhodos sikkesi büyük önem taşımaktadır (Resim: 8). Stadyum Alanı'ndaki çalışmalar, bu alanda ele geçirilen taşların vinç yardımıyla kaldırılarak oluşturulan taş tarlasına düzenli biçimde

yerleştirilmesi, havuzun hemen kuzeyinde ve kuzeydoğusunda yer alan dolgu molozların kaldırılıp kent dışına taşınması ve alanın gelecek kazı sezonuna hazır hâle getirilmesiyle sonlandırılmıştır.

III. BÜYÜK HAMAM

Fatih GÜLŞEN
Ali TOĞRAN

Büyük Hamam'daki kazı çalışmaları *tepidarium* ve *caldarium* mekânları olmak üzere iki etap hâlinde yürütülmüştür (Resim: 9). Çalışmalara ilk olarak *tepidarium* bölümünde başlanmıştır. Bu alanda öncelikle bitki temizliği yapılmış ve ardından yüzeyde duran blokların çizimleri yapılarak taş planına işlenmiştir. Belgeleme çalışmaları tamamlanan bloklar mekânın dışındaki taş tarlasına taşınmıştır. Daha sonra 12 m. genişlikteki *tepidarium* mekânı üçe bölünerek 4 x 4 m. ölçülerinde karelajlara ayrılmış ve odanın güneydoğu köşesinden kuzeydoğu köşesine doğru kazılmaya başlanmıştır. Bu esnada *tepidarium* içinde bulunan, üzeri kemerli 9 ayaktan 3 tanesinin güney ve kuzey duvarları önünde, 3 tanesinin de odanın orta noktasında ve doğu-batı doğrultusunda yerleştirildiği anlaşılmıştır. Söz konusu taşıyıcı ayakların blok taş, tuğla ve harç karışımı bir malzmeden yapıldığı ve hamamın Bizans Dönemindeki kullanım evresine ait olduğu tespit edilmiştir. *Tepidarium*da ele geçirilen birçok kırık pişmiş toprak plâka ve mermer parçası, bu mekânın da *frigidarium* zeminine benzer tarzda bir döşem içerdiğine işaret eder. *Tepidarium* zemininde orijinal kalabilen tek sağlam bölüm, güneydoğu köşede, harçlı zemin altındaki ısıtma sistemine ait pişmiş toprak bir *pilae* ayağıdır. 34 cm. çapındaki *plae* ayağı, bu mekânın hypocaust sistemiyle zeminden ısıtıldığının kanıtıdır.

*Tepidarium*un kuzey yarısındaki kazılar sonrasında 12.34 m. uzunluğunda ve 5.10 m. genişliğinde bir şapel yapısı ortaya çıkarılmıştır (Resim: 10). Merkez çapı 2.21 m. genişlikte olan şapelin apsisi doğuya yöneliktir. Moloz taş, tuğla ve harçlı malzmeden oluşturulmuş şapelin ortalama duvar kalınlığı 73 cm.dir. Duvarlardaki moloz taşların cephe yüzleri düzgünce tıraşlanmış, tuğla ve harçlı doku iyi bir şekilde harmanlanıp kaliteli bir işçilik oluşturulmuştur. Şapelin kuzey duvarından girilen iki odacıktan batıdaki, 3.60 x 1.60 m. ölçülerinde, doğudaki ise 3.48 x 1.45 m. ölçülerindedir. Batıdaki odanın girişi, 94 cm., doğudaki odanın girişi ise 78 cm. genişliktedir. Doğudaki odanın batı duvarı içinde bulunan bezemeli bir soffit bloğu ve hamamın ısıtma bölümüne ait *plae* tuğlaları şapelin devşirme malzmeden yapıldığını gösterir. Şapel inşası esnasında *frigidarium* ile *tepidariumu* birbirine bağlayan kapı, şapelin apsisi arkasında kaldığından harçlı molozla örülerek kapatılmıştır. Bu esnada ayrıca *caldarium* ile *tepidariumu* ayıran duvarın kuzeyindeki kemerli geçiş kapatılmış ve onun hemen güneyindeki dikdörtgen açıklık ise

şapelin giriş kapısına dönüştürülmüştür. Şapelin güney duvarı üzerinde bulunan tek kapı, 1.06 m. genişliktedir. Bu kapıdan *tepidariumun* güney yarısına geçilmektedir. Ortalama 45 cm. yükseklikte yanık katmanıyla örtülü olan bu bölümün, içinden çıkarılan bir ocak kalıntısı ve iki adet metalden yapılmış saç ayağı bu mekânın ikamet amaçlı kullanıldığına işaret eder.

Büyük Hamam kazılarının ikinci etabını *caldarium* çalışmaları oluşturur (Resim: 11). Roma Dönemi zemininin günümüze sağlam kalabilen yaklaşık 1 m²'lik bölümü, *caldarium* ile *tepidariumu* birbirine bağlayan kuzeydoğudaki dikdörtgen girişin hemen batı önünde ortaya çıkartılmıştır. Bu dikdörtgen planlı girişin dışındaki daha büyük ölçülerdeki ikisi kemerli ve biri dikdörtgen planlı olan üç giriş, hamamın yıkılmış blokları ve pişmiş toprak kiremitlerle örülerek kapatılmıştır. *Caldarium* kazıları esnasında mekânın kuzey duvarı önünde, doğu-batı doğrultulu uzanan Bizans Dönemine ait bir duvar kalıntısı ortaya çıkarılmıştır. Dörtgen formlu kireçtaşından yapılmış ve kaliteli bir işçilik gösteren duvar büyük ölçüde tahribata uğramıştır. Kabaran zemin yapısından söz konusu tahribatın depremlerle bağlantılı olduğu düşünülmektedir. *Caldariumun* orta bölümünde ve batı duvarı önünde zemine çökmüş olan, bazı bölümlerde ise üzerindeki blokları yerinden düşmüş durumdaki yapı şapelin narteksi olduğu tahmin edilmektedir. Mekânın kuzeybatı köşesinde depremler neticesinde kırılmış olan zeminin altında ortaya çıkarılan düzgün tuğla, harç ve mermer dizili bir bölüm ısıtma sistemi ile ilişkilidir. Bu bölümün üstünde, *caldariuma* giriş sağlayan kuzeybatı köşedeki pencerenin hemen önünde bulunan yaklaşık 45 cm. kalınlıkta harçlı bir zemin ortaya çıkarılmıştır. Bu zeminin kuzeyiyle, *caldarium* duvarı arasında, pişmiş toprak kiremitlerden bölümlendirilmiş, 0.38 x 4.41 m. ölçülerde su sistemiyle ilgili bir bölüm ortaya çıkarılmıştır. Birbirine bitişik ve dört tarafı küçük kiremitlerle kapatılmış olan bölümün karşısından geçirilmiş bir künk kanal, buranın temizlikle ilgili bir alan olduğunu göstermektedir.

Caldariumun batı duvarında yer alan kemerli nişin içinde pencere bulunmaktadır. Pencerenin üstündeki kemerin hemen ortasında içinde künk olan bir baca kanalı tespit edilmiştir. Pencerenin alt kısmında ısıtma sistemine inildiğinde, *plae* seviyesinden başlayan ve kemer üzerindeki baca kanalına yönlendirilen bir başka baca kanalı daha da tespit edilmiştir. Yaklaşık 1 m. yükseklikte ve 20 cm. genişlikteki baca kanalı, hypocaust ile kemerdeki baca arasındaki bağlantıyı sağlar. *Caldariumun* doğu duvarındaki nişin hemen batısında sağlam ele geçirilen *plae* ayakların bu mekânın da hypocaust sistemiyle ısıtıldığını gösterir. *Tepidarium* mekânında olduğu gibi *caldariumda* da duvardan ısıtma sistemine ait *tubuli* ve bunların duvara sabitlenmesi için kullanılan metal kelepçeler tespit edilmiştir.

Caldariumun doğu duvarı önünde 2.09 m. çapında gri damarlı beyaz mermerden yapılmış yuvarlak bir tekne ortaya çıkarılmıştır. Teknenin bir yarısı tüm, diğer yarısı ise parçalanmış vaziyette ele geçirilmiştir. Ortasında dışbükey bir çıkıntı bulunan teknenin alt kısmında ise yuvarlak bir kaide bulunmaktadır. Üzerinde herhangi bir delik bulunmayan tekne, büyük olasılıkla hamamda yıkanma küveti, kilise yapısında ise vaftiz çanağı olarak kullanılmış olmalıydı. Büyük Hamam kazıları esnasında çok sayıda heykel, kabartma ve bezek parçaları, mermer plâkalar, pişmiş toprak plâka parçaları, çatı kiremitleri ve tonoz örtüsünün molozları ele geçirilmiştir. Bu buluntular arasında yer alan yazıtlı bir bloktan yapının, M.S. 3. yüzyıl içlerine kadar kullanıldığı anlaşılmaktadır. Söz konusu yazıt hamamın belki de son tamirat evresini göstermektedir. *Tepidarium* içerisinde yer alan şapel, seramik buluntular ve sikkeler ışığında M. S. 12. yüzyıla tarihlenmektedir. Benzer bir tarihe *caldarium* bölümündeki nartekste ele geçirilen sikke grubuyla da ulaşılır.

IV. KARAVELLER LÂHĐĐ

Taner KORKUT
Bayram AKDAĐ

Tlos kent merkezinin hemen kuzeyinde yer alan Karaveller mevkiindeki yüzey araştırmaları esnasında tespit edilen lâhit kuzey-güney yönlerinde konumlandırılmıştır (Resim: 12-13). Form bakımından semerdamlı Likya lâhitlerini anımsatan mezarın dış yüzeyi tam olarak bitirilmemiştir. Teknesinin üst kısmına kadar toprakla örtülü olan lâhdin kazısına kuzey ve güney cephelerde başlanmış ve ardından doğu ve batı yüzler açılmıştır. Kazı çalışmaları esnasında özellikle güney ve batı cephede yoğunlukla taş moloz dolguya ve az sayıda seramiğe rastlanırken, kuzey ve doğu cephelerde toprak dolgu ve içerisinde bol miktarda seramik parçalarına rastlanmıştır. Buluntular arasında Klâsik Dönemden başlayan ve Erken Roma Dönemine kadar uzanan seramikler yoğun olarak ele geçirilmiştir. Lâhdin kuzeydoğu cephesinde yürütölen çalışmalarda iki adet sikke, bir adet yazıtlı altar ve ortasından iki parçaya kırılmış, üzerinde kadın figürü olan bir mezar steline rastlanmıştır. Kuzey cephede başlayan çalışmalar lâhdin oturduğu düzgün moloz taşlardan oluşturulmuş zemine ulaşılmasının ardından doğu cepheye yönlendirilmiştir. Kuzey cephede olduğu gibi yoğun seramikli toprağın göröldüğü doğu yönde toplam dört adet bronz sikke ele geçirilmiştir. Alanın tamamının açılmasının ardından altta, toplam uzunluğu 260 cm. olan 5 adet blok ve üstte ise toplam uzunluğu 210 cm. olan 3 adet blok ile podyumlu bir alan oluşturulduğu anlaşılmıştır. Podyumun üst sırasının ortasında yer alan blok üzerinde, 26 x 22 cm. ölçülerinde olan ve sunu çanağı olarak kullanıldığı

anlaşılan bir çukur tespit edilmiştir. Lâhdin kuzeydoğu köşesinde ele geçirilen yazıtlı altar, ortadaki bu sunu çanağının hemen kuzey yanındaki blok üzerine oturtulmuştu. Benzer bir altar çanağın hemen güney yanındaki blok üzerinde durmalıydı. Ancak söz konusu altara kazılar esnasında ulaşılamamıştır. Üzerinde kadın figürü işlenmiş mezar steli ise, büyük olasılıkla kapağın kuzeydoğu köşesindeki kaldırma çıkıntısının hemen üstünde oluşturulan düz alana oturtulmuş ve buraya kenetle sabitlenmişti. Lâhdin giriş kısmı kuzey yöndeki dar cephededir. Daha sonraki dönemlerde lâhdin içine girildiğinden üç farklı köşeden sabitlenmiş giriş kapağına kazılar esnasında rastlanmamıştır. Lâhdin içinde yürütülen kazı çalışmalarında özellikle kapının ön kısmında dağınık insan ve hayvan kemiklerine rastlanmıştır. Bunlardan başka lâhdin orta alanından iki adet Hellenistik Döneme ait *unguentarium* kaidesi ve giriş kapısı seviyesine yakın bir yerde, yine aynı döneme tarihlenen bir adet *lykion* ele geçirilmiştir. Lâhdin içinde ele geçirilen bu arkeolojik buluntular, Karaveller Lâhdi'nin en geç M.Ö. 2. yüzyılda yapılmış olduğuna işaret etmektedir. Bu tarih yazıtlı altların dönemiyle de örtüşmektedir. Bulunduğu mevkiden dolayı 'Karaveller Lâhdi' olarak adlandırılan mezarın en son sahibinin, ele geçirilen altar üzerindeki yazıttan Kallistratos olduğu da bilinmektedir.

V. AKROPOL

Havva IŞIK
Çilem UYGUN

2005 yılından itibaren Tlos Akropolü'nde yürütülen kazılar esnasında çok sayıda dolu hâlde kaya mezarı tespit edilmiş ve bunların bir kısmının kazısı gerçekleştirilmiştir. Tlos Akropolü'ne araç ulaşımı bulunmadığından söz konusu kazılar esnasında ortaya çıkan hafriyatın taşınmasında zorluklarla karşılaşmış ve dolayısıyla 2005-2007 yılları kazılarında ortaya çıkan hafriyat geçici olarak akropol yamacındaki üst terasta depolanmıştı. 2009 yılı akropol araştırmaları daha çok bu hafriyatın kaldırılması çalışmalarına odaklanmıştır. Yaklaşık 40 kişiden oluşan bir ekibin 10 günlük çalışmasıyla üst terasta depolanan hafriyat akropolü çevreleyen geç dönem surunun üzerinden aşağıya aktarılmıştır. Tlos Akropolü'nde kaya mezarları ve lâhitler dışında çok sayıda erken dönemlerden başlayan yapı kalıntıları da bulunmaktadır. Bu yapı kalıntılarının tespiti ve ileriki yıllardaki kazı çalışmalarına yön vermek amacıyla özellikle akropolün güney yamacı eteklerine kadar uzanan alanda yüzey araştırmaları gerçekleştirilmiştir. Ayrıca bu alanda tespit edilen yapıların ayrıntılı fotoğrafları çekilmiş ve ön belgeleme çalışmaları tamamlanmıştır.

Kronos Tapınağı Alanı kent merkezinin doğu sınırında yer alır ve bu alan yaklaşık 7000 m² dir. Batısında Küçük Hamam ve Palestra, güneyinde Büyük Hamam bulunur. Kuzeyde ise Agora ve Tiyatro'yla komşudur. Bu alan üzerinde yapılan kapsamlı bitki temizliğinin ardından erken Bizans Dönemine ait bir bazilika yapısı ve yazıtlarla da belgelenmiş Kronos Tapınağı gün ışığına çıkarılmıştır. 44 x 33 x 20 m. ölçülerinde olan Kent Bazilikası bu alanın kuzeyinde doğu-batı eksenli olarak inşa edilmiştir (Resim: 14). Mimarî bakımdan dönemin haç formulu bazilikaları tarzında inşa edilen yapı üç sahnalıdır. Yapının ana girişleri batı yöndedir. Ortadaki giriş yan girişlerden daha geniş tutulmuştur. Bazilika kuzey ve güney duvarlarda bulunan toplam 8, doğu duvarda ise 2 adet pencereyle aydınlatılmıştır. Doğru duvarın ortasında inşa edilen 3 pencerele apsis çokgen formudur. Büyük bir kısmı ayakta olan duvarlar moloz taş kullanılarak oluşturulmuştur. Ancak yer yer devşirme malzeme olan düz blokların kullanıldığı da gözlemlenmiştir. Orta mekânı üç sahna bölen iki sıra hâlindeki toplam 14 sütun altlığı yine devşirme malzemedendir oluşmaktadır. Sütun altlıklarının aralarındaki bağlantılar yine devşirme malzemedendir ve düzenleme sütun altlıklarının yatay biçimde kullanılmasıyla gerçekleştirilmiştir. Bahsi geçen devşirme malzemenin mimarî benzerliklerden dolayı hemen yakında bulunan Kronos Tapınağı'ndan getirildiği tahmin edilmektedir. Mimarî yapı farklılıklarından, bazilikanın batısındaki girişlerin hemen önünde bulunan dikdörtgen formdaki narteks mekânının daha sonraki bir dönemde ilâve edildiği anlaşılır. Benzer bir ilâve yapının güney yüzünde gözlemlenir. Ancak buradaki duvar işçiliği daha çok bazilikanın üçüncü evresine işaret eder niteliktedir. Ayrıca bazilikanın doğu yönünde kuzey-güney istikametinde inşa edilmiş yüksek duvarlar da bulunmaktadır. Duvar işçiliği bazilikadaki ile benzerlik göstermesine rağmen, her iki yapı arasındaki bağlantı henüz çözülememiştir.

Bazilikanın hemen güneyinde, alanı sınırlayan teras duvarı üzerinde, olduğu yere yıkılmış vaziyette Kronos Tapınağı bulunmuştur. Tapınağa ait alınlığın ve ön cephe düzenlemesinin buluntu durumundan yapının kuzey-güney doğrultuda inşa edildiği ve ön yüzünün kuzeye baktığı anlaşılır. *In situ* duran mimarî bloklardan yola çıkılarak tapınağın Korinth düzeninde inşa edildiği tespit edilmiştir. Tapınağın hemen batısında bir sarnıç da ortaya çıkarılmıştır. Söz konusu sarnıcın iç kısmında sıva gözlemlenememiştir. Dolayısıyla bu sarnıcın başka bir amaçla, *bothros* gibi, kullanılmış olabileceği tahmin edilmektedir. Tapınak alanında bulunan bloklar üzerindeki bitkisel kabartmaların stilistik yapısı ve alanda ele geçirilen yazıtların içeriklerinden tapınağın, M.S. 2. yüzyılın ikinci yarısında inşa edildiği anlaşılabilir.

VII. FETHİYE MÜZESİ SERAMİK ÇALIŞMALARI

Çilem UYGUN
Nazlı YILDIRIM

Daha önceki yıllarda kazı yoğunluğu nedeniyle akropoldeki kaya mezarlarında ele geçirilen etütlük seramiklerin fotoğraf ve çizim çalışmaları tamamlanamamıştı. Bu amaçla, Çilem Uygun başkanlığında oluşturulan bir ekip Fethiye Müzesi'nde bulunan söz konusu seramiklerin bir kısmının çizim ve fotoğraflama çalışmalarını yerinde gerçekleştirmiştir. Bu esnada yayına yönelik olarak bazı envanterlik mezar buluntularının fotoğrafları da yeniden çekilmiştir. Ayrıca akropol kaya mezarlarında ele geçirilen bazı seramiklerin birleşme olasılıkları bulunduğundan, bunlar kazievine getirilmiştir. Söz konusu seramikler kazievindeki restorasyon-konservasyon işlemleri ve ardından gerçekleştirilen çizim ve fotoğraflama çalışmalarından sonra tekrar Fethiye Müzesine teslim edilmiştir. Böylece 2005-2007 yıllarında akropol kaya mezarlarında gün ışığına çıkarılan tüm etütlük ve envanterlik eserlerin bilimsel yayın öncesi ön çalışmaları tamamlanmıştır.

VIII. KORUMA, RESTORASYON VE KONSERVASYON ÇALIŞMALARI

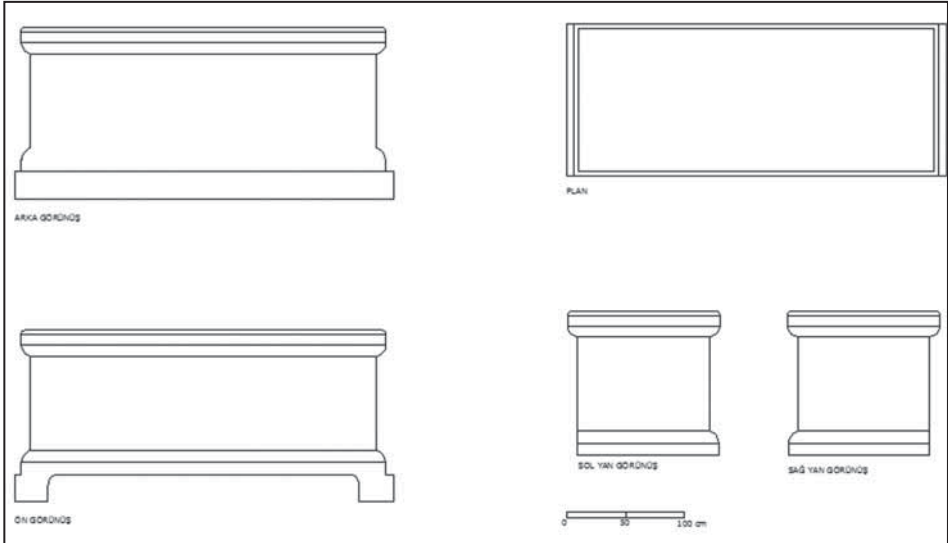
Tlos antik kentinin bulunduğu coğrafyanın kış şartları ve diğer çevre faktörleri göz önünde bulundurularak kazı etkinlikleri sonunda çalışılan alanların örtülerek veya tel kafesle çevrilip koruma altına alınması çalışmalarına 2009 yılında da devam edilmiştir. Bu amaçla öncelikle daha önceki yıllarda oluşturulan örtü ve tel kafeslerin bakım ve onarımları yapılmış ve güçlendirilmişlerdir. 2009 yılı kazı etkinlikleri sonrasında kazı çalışmaları tamamlanan Büyük Hamam'ın *frigidarium* ve *caldarium* bölümlerinin ana giriş ve pencereleri, *caldarium* bölümünün çökmüş güney duvarı tel kafesle çevrilerek kapatılmıştır. Çizim ve belgeleme çalışmaları tamamlanan mekânlarda ise ışık geçirmeyen örtü kullanılmış ve bunların üzeri kumla örtülmüştür. Kazı yapılan alanlarda gerçekleştirilen konservasyon ve kısmî restorasyon çalışmaları Uzman Heykeltıraş Ayşe Korkut tarafından yürütülmüştür. Ayrıca Ayşe Korkut kazılar esnasında gün ışığına çıkarılan ve daha sonra Fethiye Müzesi'ne teslim edilen etütlük ve envanterlik eserlerin tamamının konservasyon çalışmalarını da gerçekleştirmiştir. Ve son olarak, uzun yıllar önce pek çok parçaya ayrılmış vaziyette antik kent girişine bırakılan Roma Dönemine ait bir lâhdin restorasyonu, yine Ayşe Korkut tarafından yapılmıştır (Resim: 15).

IX. GENEL TEMİZLİK ÇALIŞMALARI

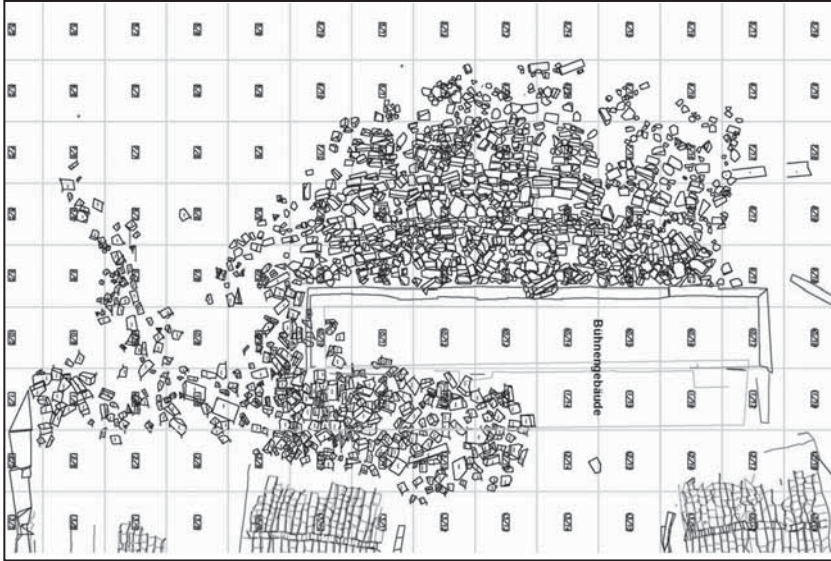
Tlos antik kentinde 2007 yılında başlanan kapsamlı bitki temizliği ve ilaçlama çalışmaları 2008 yılında kazı yapılmadığından sekteye uğramıştı. Dolayısıyla, kısa süre içerisinde daha önce temizliği yapılan alanlar yeniden bitki örtüsü altında kalmıştır. 2009 yılında öncelikle kazı yapılan alanlarda yeniden bitki temizliği çalışmaları yapılmıştır. Ardından oluşturulan bir ekip tüm kazı süresince Kent Bazilikası, Kronos Tapınağı, Küçük Hamam ve Palestra, Agora ve Dükânları ile Stadyum Alanı'nda yoğun bir bitki temizliği çalışması yürütmüştür. Ayrıca söz konusu alanlarda kazı ortasında ve sonunda olmak üzere toplam iki kere ilaçlama çalışması gerçekleştirilmiştir. Benzer ilaçlama çalışmaları sonbahar, kış ve bahar aylarında da tekrarlanmıştır.

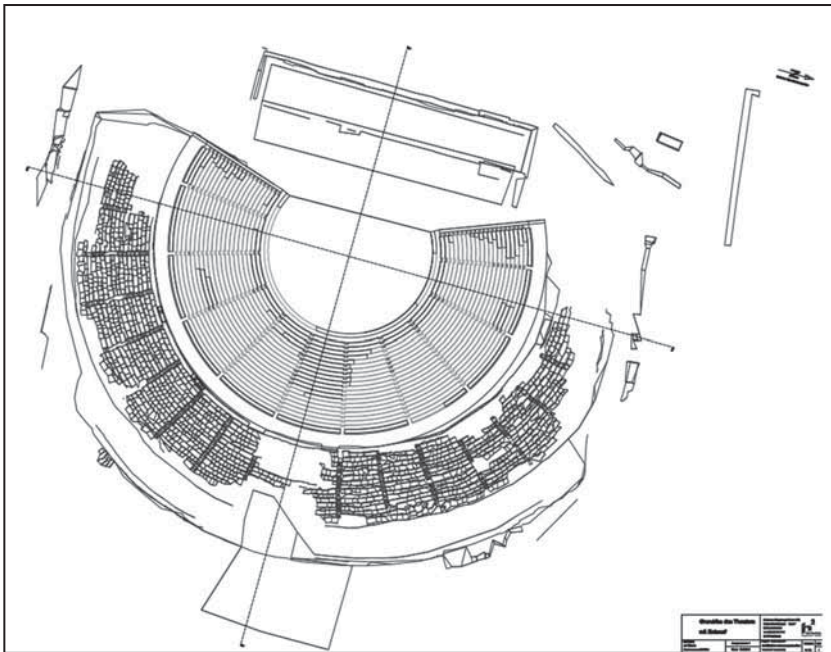
Resim: 1

Resim: 2

Resim:3

Resim: 4

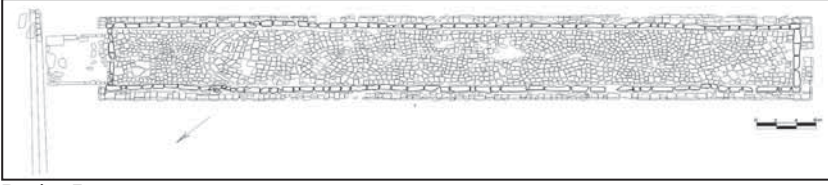

Resim: 5

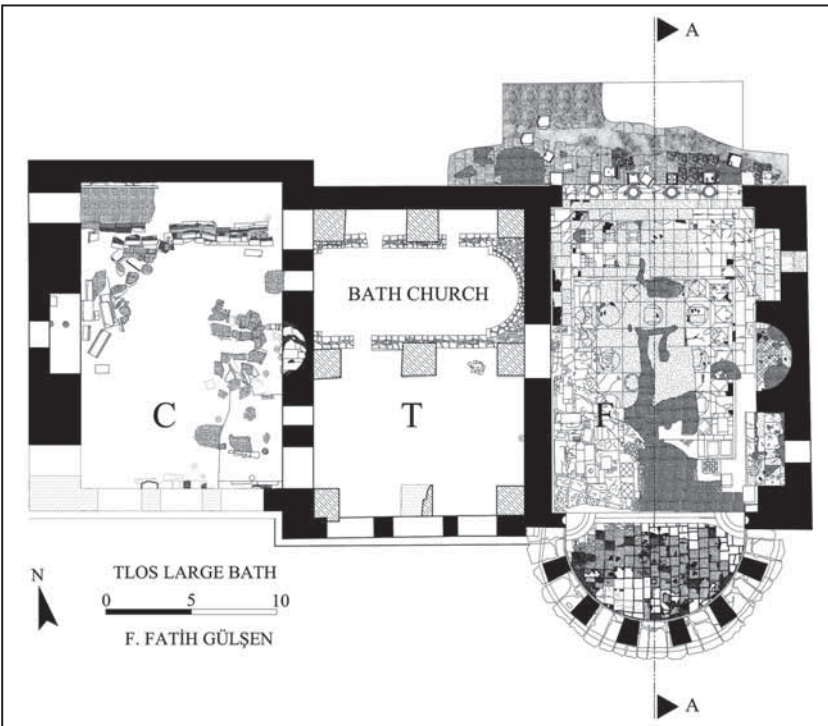
Resim: 6

Resim:7

Resim:8

Resim: 9

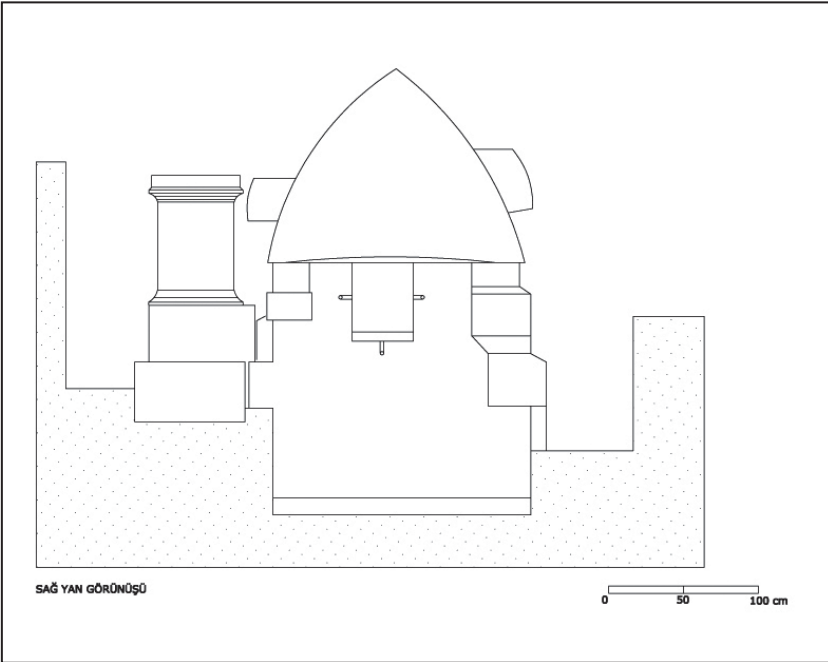
Resim: 10

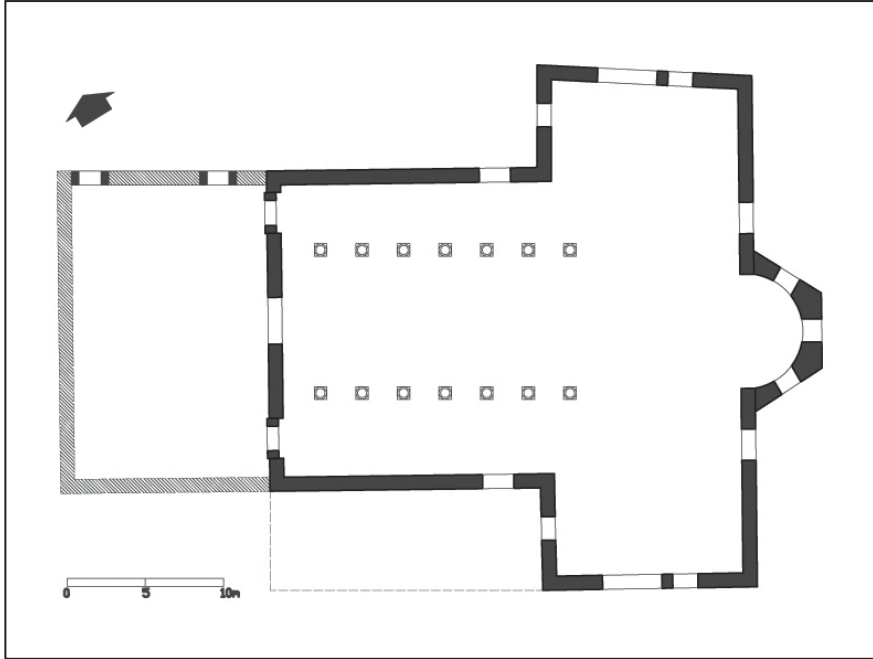
Resim: 11

Resim:12

Resim: 13

Resim: 14

Resim: 15